

ساخت و روایی سنجی پرسش‌نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر

مهدی بشیری^۱، سید حجت زمانی ثانی^۲، بهزاد شالچی^۳، زهرا فتحی رضائی^۴

۱. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان*، تبریز

۲. استادیار رفتار حرکتی، گروه رفتار حرکتی، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز

۳. استادیار روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز

۴. استادیار رفتار حرکتی، گروه رفتار حرکتی، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۱۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ساخت و روایی سنجی پرسش‌نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر انجام شد. بدین منظور، ۲۰۰ دانشجوی در سنین ۱۸ تا ۳۲ سال با استفاده از پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته ارزیابی شدند. پرسش‌نامه براساس ادبیات پژوهش و کتاب راهنمای ورزش برای پیشگیری از اعتیاد دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد ساخته شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی، تحلیل عامل تأییدی، ضریب آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی تحلیل شدند. نتایج نشان داد که عوامل اجتماعی، ورزشی، خانوادگی و فردی، به ترتیب در اولویت دانشجویان برای پیشگیری از اعتیاد بودند. همچنین، نتایج تحلیل عاملی از قابلیت عاملی شدن گویه‌های پرسش‌نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر در دو عامل اجتماعی- ورزشی و فردی- ورزشی حمایت کرد. نتایج مقادیر شاخص برازش تطبیقی (۰/۹۳)، شاخص برازش مقتصد هنجار شده (۰/۹۲)، شاخص برازش فزاینده (۰/۹۳)، شاخص برازش هنجار نشده (۰/۸۱) و ریشه میانگین مربعات خطای برآورده (۰/۰۷) نشان داد که در این مقیاس، دو عامل و در عامل اول؛ یعنی عوامل اجتماعی- ورزشی، ۱۲ گویه و در عامل دوم؛ یعنی عوامل فردی- ورزشی، ۱۶ گویه به دست آمدند. همسانی درونی و ثبات درونی پرسش‌نامه نیز تأیید شد. همچنین، نشان داده شد که پرسش‌نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر، از دیدگاه دانشجویان از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار بود. پرسش‌نامه ساخته شده می‌تواند در زمینه بررسی نظرهای گروه‌های مشابه درباره جایگاه ورزش در پیشگیری از اعتیاد، به کار برده شود.

واژگان کلیدی: اعتیاد، ورزش، موادمخدر، روایی، پایایی.

مقدمه

در نگاه کلی و براساس نظر عموم کارشناسان و متخصصین، پیشگیری، بهترین راه حل درمان اعتیاد به مواد مخدر در نظر گرفته شده است (بوتوین^۱، ۱۹۹۴). به همین دلیل، برای شناسایی متغیرهای تأثیرگذار بر پیشگیری از اعتیاد، شناخت عوامل گرایش به مواد مخدر در اولویت قرار می‌گیرند. در روان‌شناسی اجتماعی، گرایش به دو نوع تقسیم شده است: گرایش‌های شناختی^۲ و گرایش‌های غیرشناختی یا عاطفی^۳ اولی، با متغیرهای فکری نظیر هوش^۴، تفکر واگرا^۵ و ادراک کلامی^۶ درگیر است و دومی، با متغیرهای شخصیتی از قبیل نگرش‌ها، ترجیح‌ها^۷، علایق و نیازها سروکار دارد؛ هرچند این دو عامل با همدیگر در ارتباط نیستند (گتزلز^۸، ۱۳۷۸). گرایش یک حالت درونی است که در آن احتمال وقوع رفتارهای خاص زیاد است یا به آسانی آموخته می‌شود (پورافکاری، ۱۳۷۶). گرایش به مواد مخدر یکی از مقوله‌های مهم در مباحث مربوط به اعتیاد است. در مورد سبب‌شناسی گرایش به مصرف مواد مخدر فرضیه‌های مختلفی بیان شده‌اند؛ اما هیچ‌کدام از فرضیه‌ها به تنهایی نمی‌توانند علت گرایش به مواد مخدر را تبیین کنند. در بیشتر موارد، مجموعه‌ای از عوامل و زمینه‌ها در گرایش به مواد مخدر نقش دارند؛ اما در هر شرایط فرهنگی و اجتماعی و در هر فرد، برخی از عوامل می‌توانند نقش برجسته‌تری داشته باشند. اعتیاد به مواد مخدر یک مسأله زیستی- روانی- اجتماعی^۹ است؛ بنابراین، زمینه‌های گرایش به اعتیاد را باید در ابعاد فیزیولوژیک آن از قبیل تغییرات هورمونی و تغییرات انتقال‌دهنده‌های عصبی^{۱۰} (قبادزاده، مسعودی، محمدخانی و حسنی، ۱۳۹۵)، در ابعاد اجتماعی در مسائلی چون فقر، بیکاری، اعتیاد سایر اعضای خانواده، مهاجرت و غیره (زاهدی اصل و پیلهوری، ۱۳۹۵) و در بعد روانی در مواردی چون احساس حقارت^{۱۱}، احساس ناامنی، وجود عوامل استرس‌زای مختلف مانند جنگ، سربازی، ازدواج، تحصیل، کنکور، کار، دوری از خانواده یا کاهش اعتماد به نفس، توانایی نداشتن در هدف‌گزینی و غیره جست‌وجو کرد. هریک از عوامل ذکر شده را می‌توان با نقش‌های مختلفی چون اوقات فراغت، ورزش، تفریحات سالم، وجود جایگزین‌های مختلف شغلی و تحصیلی و

1. Botvin
2. Cognitive
3. Affective
4. Intelligence
5. Divergent Thinking
6. Verbal Perception
7. Preferences
8. Gatzels
9. Bio-Psycho-Social
10. Neurotransmitters
11. Inferiority

غیره مرتفع کرد (دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲)؛ بنابراین، با توجه به موارد ذکر شده، اهمیت پیشگیری از سوء مصرف موادمخدر و همچنین، تأثیرگذاری سه‌گانه موادمخدر (زیستی- روانی- اجتماعی)، معرفی روش‌های پیشگیری ضروری است.

در زمینه شیوع‌شناسی موادمخدر و انواع آن، در جمعیت دانشجویی کشور آمار مختلفی گزارش شده است. دهقانی، زارع، دهقانی، صدقی و پورموحد (۱۳۸۹) میزان شیوع را ۲۱/۵ درصد شامل ۱۵/۹ درصد قلیان، ۱۴/۴ درصد سیگار، ۲/۸ درصد تریاک و ۲/۸ درصد الکل گزارش کردند و بقیه موادمخدر با درصد‌های پایین‌تر شامل قرص‌های روان‌گردان، حشیش و هروئین بودند. رحیمی‌موقر، سهیمی‌ایزدیان و یونسیان (۱۳۸۴) در یک مطالعه مروری بیان کردند که شیوع مصرف انواع مواد براساس نوع دانشگاه‌ها، دانشجویان رشته‌های مختلف، مقاطع تحصیلی و جنسیت‌ها متفاوت است که شامل چند صدم درصد تا بالای ۴۵ درصد می‌شود. علاوه بر این، خوابگاه‌های دانشجویی محلی برای رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد و مصرف انواع موادمخدر مطرح شده‌اند. عواملی مانند دور بودن از محیط خانه، جداشدن از خانواده، ورود به محیط جدید، مسائل و مشکلات درسی، رقابت با دانشجویان دیگر، مشکلات مالی، آینده کاری مبهم، ناتوانی در تصمیم‌گیری، حجم زیاد کلاس‌ها، حضور دانشجویان سیگاری دیگر، مشکلات بهداشت روانی، احساس غربت، ارزش‌ها و هنجارهای مختلف دانشجویان و برخی عوامل دیگر می‌توانند زمینه‌ساز رفتارهای پرخطر ذکر شده باشند (پروین، ۱۳۹۵). این یافته‌ها اهمیت پرداختن به موضوع پیشگیری را دوچندان می‌کنند. هر روشی که بتواند تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم بر عوامل اجتماعی، زیستی و روانی افراد بگذارد و مصرف موادمخدر را منع کند یا به تأخیر اندازد، به‌عنوان پیشگیرنده معرفی می‌شود که با بررسی‌های لازم می‌توان در افراد مختلف و جوامع هر عامل را تعیین کرد؛ به‌عنوان مثال، یکی از روش‌های پیشگیری از مصرف موادمخدر، آگاه‌سازی افراد از خطرهای و ضررهای موادمخدر است. همچنین، اصلاح نگرش افراد به موادمخدر، یک راهکار تلقی می‌شود. از جمله راهکارهای دیگر می‌توان به ورزش همگانی یا قهرمانی یا علاقه‌مندی به تماشای برنامه‌های ورزشی یا سایر برنامه‌های صوتی و تصویری هدفمند اشاره کرد که با مطالعه‌های اندک قابل اجرا هستند (کارپو، ارمین، پترووا، الیفیروو و اسکوروسوو، ۲۰۱۵). در همین ارتباط، پژوهشگران تلاش‌های زیادی در نقاط مختلف دنیا در زمینه‌های پژوهشی و اجرایی انجام داده‌اند که در کشور ما به دلیل شرایط خاص جغرافیایی و قرارگرفتن در یک منطقه حساس از لحاظ تولید و توزیع موادمخدر، توجه ویژه‌ای به این مسأله شده است که نمونه‌های آن پژوهش‌هایی است که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد (جزایری، ۱۳۸۱). برحسب قلمرو پژوهش مواردی به‌عنوان عوامل پیشگیری از اعتیاد به موادمخدر معرفی شده‌اند که به‌عنوان عوامل خانوادگی،

1. United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention

2. Karpov, Eremin, Petrova, Alifirov, & Skorosov

فردی و محیطی جمع‌بندی شده‌اند (دهقانی و جزایری، ۱۳۸۳). هم‌راستا با روش‌ها و رویکردهای پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر که در عوامل ذکر شده بیان شده است، درزمینه فعالیت بدنی و ورزش نیز تأکیده‌های زیادی بر عوامل فردی و اجتماعی تأثیر ورزش بر پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر شده است. در این راستا، دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، برنامه‌هایی را برای استفاده از ورزش برای پیشگیری از سوءمصرف مواد به صورت مکتوب بیان کرده است (دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲). درزمینه تأثیر ورزش بر اعتیاد، آرام، غفرانی، صالحی کیا (۱۳۹۵) و قربانزاده، قربانین، یآوری، لطفی، شمیری، رازمندی و شالچی (۱۳۹۶) نتایج مثبتی را گزارش کرده‌اند. آنچه در پژوهش‌ها مشهود است، تأثیرگذاری ورزش و فعالیت‌های بدنی بر مؤلفه‌های پیشگیری از اعتیاد است که پژوهش‌های وسیعی را به خود اختصاص داده‌اند (کارپوو و همکاران، ۲۰۱۵)؛ با این حال، درزمینه مطالعات پیمایشی و توسعه‌ای، پژوهشی که بتواند عوامل تأثیرگذار احتمالی موجود در ورزش را بر پیشگیری از اعتیاد بررسی کند، مشاهده نمی‌شود. این عوامل به صورت توصیفی بیان شده‌اند؛ با این حال، پژوهشی در راستای جمع‌بندی و نظرسنجی از افراد متخصص و جامعه هدف در این زمینه، با هدف دستیابی به یک پرسش‌نامه مشخص انجام نشده است؛ بنابراین، پژوهش حاضر بر آن است تا نقش فعالیت بدنی و ورزش (هم از بعد فردی و هم از بعد اجتماعی) را در کنار مؤلفه‌های دیگر (شامل ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی)، درزمینه پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر در یک پرسش‌نامه براساس پیشینه پژوهش، نظرسنجی از نخبگان و در نهایت، روایی‌سنجی در یک جامعه هدف دانشجویی بررسی کند؛ بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر، ساخت و روایی‌سنجی پرسش‌نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر با در نظر گرفتن ویژگی‌های فعالیت بدنی و ورزش از دیدگاه دانشجویان است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع توسعه‌ای بود که برای ساخت پرسش‌نامه برگرفته از ادبیات پژوهش، انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشجویی مقاطع مختلف تحصیلی در دانشگاه‌های تبریز بودند. براساس گفته بنتلر^۱ (۱۹۹۳)، درمورد نمونه آماری توصیه می‌شود که نسبت حجم نمونه به تعداد پارامترهایی که در یک مدل برآورد می‌شوند، حداقل پنج به یک، ترجیحاً ۱۰ به یک و حداکثر ۵۰ به یک باشد. در این پژوهش، با توجه به بررسی هر دو جنسیت زن و مرد و برای استفاده بهینه از روش‌های آماری پارامتری، ۲۰۰ شرکت‌کننده با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای-خوشه‌ای انتخاب شدند. بدین منظور، دو دانشگاه تبریز و شهیدمدنی آذربایجان به عنوان نمونه انتخاب شدند و نظر دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی بررسی شد.

1. Bentler

ابتدا شرکت‌کنندگان پرسش‌نامه اطلاعات فردی را که شامل سؤال‌هایی از قبیل سن، جنس، تحصیلات، رشته تحصیلی و میزان تحصیلات والدین بود، تکمیل کردند. پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته نگرش به پیشگیری از سوء مصرف مواد شامل عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی، از پیشینه پژوهش به دست آمد (پیوست شماره یک). همچنین، پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته ورزش برای پیشگیری از سوء مصرف مواد، برگرفته از کتاب *راهنمای ورزش برای پیشگیری از اعتیاد*^۱ دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد و پیشینه پژوهش بود (پیوست شماره یک). همه آیت‌ها در یک مقیاس لیکرت شش‌گزینه‌ای (خیلی کم = یک، کم = دو، متوسط = سه، زیاد = چهار، خیلی زیاد = پنج و نظری ندارم = صفر) اندازه‌گیری شدند. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه با بهره‌گیری از متخصصان زبان فارسی (سه نفر)، متخصصان حوزه اعتیاد پژوهی (چهار نفر) و متخصصان فعالیت بدنی (چهار نفر) انجام شد. در شاخص روایی محتوا، ساده بودن، واضح بودن و مربوط بودن به هر گویه بررسی شد و هر گویه‌ای که شاخص آن کمتر از ۰/۷۹ بود، دوباره بازنگری شد. در ادامه، نسبت روایی محتوا توسط متخصصان انجام شد؛ به طوری که براساس تعداد متخصصان، شاخص ۰/۷۸ برای هر گویه به عنوان نقطه برش استفاده شد. در نهایت، ۳۳ گویه برای عامل غیرورزشی (خانوادگی، فردی و اجتماعی) و ۴۵ گویه برای عامل ورزشی (اجتماعی-ورزشی و فردی-ورزشی) تأیید شدند. روش‌های آماری مورد استفاده در این پژوهش، روش‌های آمار توصیفی برای محاسبه شاخص‌های مرکزی و پراکندگی در مورد متغیرهای پژوهش، و آمار استنباطی شامل تحلیل عامل اکتشافی، تحلیل عامل تأییدی، آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی بودند که از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس. ۲۳ و لیزرل نسخه ۸/۸ استفاده شد.

نتایج

برای رسیدن به ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه ساخته شده توسط پژوهشگران مطالعه حاضر، از روش تحلیل عامل اکتشافی استفاده شد. برای بررسی ساختار عاملی پرسش‌نامه طراحی شده، عوامل فردی-ورزشی و اجتماعی-ورزشی در دو عامل بررسی شدند. شاخص کایزر-مایر-اولکین بالای ۰/۸ نشان داد که همبستگی موجود بین داده‌ها، برای تحلیل مناسب خواهد بود. همچنین، آزمون

1. Using Sport for Drug Abuse Prevention
2. Content Validity Index (CVI)
3. Content Validity Ration (CVR)
4. Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)
5. Linear Structural Relations (LISREL)
6. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

کرویت بارتلت نشان داد ماتریس همبستگی‌هایی که پایهٔ تحلیل عاملی قرار می‌گیرند، در جامعه برابر با صفر نیست؛ بنابراین، قابلیت بررسی تحلیل عاملی برای پرسش‌نامهٔ دردسترس قابل‌توجیه است (جدول شمارهٔ یک).

جدول ۱- آزمون کرویت بارتلت و کایزر- مایر- اولکین

کایزر- مایر- اولکین		۰/۸۴۷
خی‌دو	۳۶۴۰/۰۸	
درجات آزادی	۹۰۳	
سطح معناداری	۰/۰۰۰۱	

به‌طور کلی، با توجه به جدول ماتریس عناصر چرخش‌یافته نشان داده شد که دو خرده‌مقیاس در ۲۸ آیتم قابلیت عامل‌شدن را داشتند. این دو عامل، در مجموع ۳۱/۹۲ درصد از واریانس را پیش‌بینی کردند. عامل اول (اجتماعی- ورزشی) ارزش ویژهٔ برابر با ۶/۹۳ داشت و ۱۶/۱۳ درصد از واریانس مشاهده‌شده را توجیه کرد. دومین عامل (فردی- ورزشی) ارزش ویژه‌ای برابر با ۶/۷۹ داشت و ۱۵/۷۹ درصد از واریانس را تبیین کرد. بار عاملی هر گویه و میزان همسانی درونی با استفاده از روش آلفای کرونباخ، در جدول شمارهٔ دو مشاهده می‌شود.

جدول ۲- مؤلفه‌های چرخش‌یافته در هر عامل و آلفای کرونباخ هر عامل

شمارهٔ گویه	گویه	اجتماعی- ورزشی (۰/۸۵)	فردی- ورزشی (۰/۸۶)
۲	اجتماعی کردن افراد از طریق پیروی از قوانین ورزشی (احترام به قوانین)	۰/۵۸۷	
۴	آموزش همکاری با دیگران برای به‌دست‌آوردن اهداف (ورزشی)	۰/۴۹۰	
۵	تلاش در مقابل محدودیت‌های عملکرد	۰/۶۲۴	
۶	به‌چالش کشیدن قابلیت‌های خود در زمین ورزش برای کسب اعتمادبه‌نفس	۰/۵۴۵	
۷	ایجاد و غلبه بر موقعیت‌های چالش‌برانگیز (در ورزش)	۰/۶۱۱	
۱۱	تجربهٔ غرور و کسب احترام (از طریق ورزش)	۰/۵۶۷	
۱۲	نشان‌دادن استعدادها و شایستگی‌های فردی (در ورزش)	۰/۵۶۵	
۱۳	تقویت صلح در سطح ملی و بین‌المللی (از طریق ورزش)	۰/۵۹۴	

ادامه جدول ۲- مؤلفه‌های چرخش یافته در هر عامل و آلفای کرونباخ هر عامل

شماره گویه	گویه	اجتماعی - ورزشی (۰/۸۵)	فردی-ورزشی (۰/۸۶)
۱۶	یادگرفتن احترام به دیگران (مربی، بازیکنان هم‌تیمی، بازیکنان دیگر و غیره)	۰/۶۵۱	
۱۷	تقسیم اهداف مشترک با دیگران (به اشتراک گذاشتن اهداف)	۰/۶۳۱	
۱۸	افزایش وفاداری، تعهد و پشتکار		۰/۴۷۷
۱۹	پیشبرد ارزش‌های فرهنگی		۰/۴۵۶
۲۱	افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس		۰/۴۶۶
۲۲	کاهش استرس و کنترل آن		۰/۵۲۷
۲۵	مدیریت تعارض‌ها در ورزش (نحوه مقابله با شرایط نامساعد در ورزش، مانند دعوا)	۰/۵۲۷	
۲۶	انجام بازی‌های بومی - محلی و افزایش عرق ملی	۰/۴۵۴	
۲۷	انجام ورزش‌های همگانی (پیاده‌روی، کوهنوردی و غیره)		۰/۵۵۹
۲۸	انجام ورزش‌های هوازی (دویدن، شنا، دوچرخه‌سواری و غیره)		۰/۶۰۴
۲۹	اثرهای فیزیولوژیک مثبت (ترشح هورمون‌های شادی‌آور در ورزش، مانند اندروفین و غیره)		۰/۵۲۴
۳۰	انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش افسردگی		۰/۶۷۳
۳۱	انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش خشم و پرخاشگری		۰/۵۷۴
۳۲	انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش اضطراب		۰/۵۶۹
۳۳	انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش انزوا و گوشه‌گیری		۰/۵۸۰
۳۴	تخلیه انرژی و هیجانات		۰/۵۴۹
۳۵	ورزش‌هایی برای آرام‌سازی روح و روان، مانند یوگا		۰/۴۵۰
۳۶	آموزش‌های ورزشی به افراد در سنین مختلف		۰/۵۳۸
۴۰	ایجاد حس موفقیت در ورزش		۰/۴۸۷
۴۳	ورزش برای بهبود وضعیت ظاهری و تناسب اندام		۰/۴۵۱

* بارهای عاملی برابر و بزرگ‌تر از ۰/۴۵۰ ± به عنوان بار مبنا انتخاب شدند. آلفای کرونباخ کل = ۰/۹۰

در ادامه، برای بررسی ثبات درونی پرسش‌نامه از ضریب همبستگی پیرسون در خرده‌مقیاس‌ها و کل پرسش‌نامه استفاده شد. همچنین، برای بررسی روایی سازه، همبستگی بین سن، سال‌های زندگی در دانشگاه و خرده‌مقیاس‌ها بررسی شد (جدول شماره سه).

جدول ۳- شاخص‌های توصیفی و همبستگی بین اطلاعات جمعیت شناختی و چهار عامل پیشگیری از

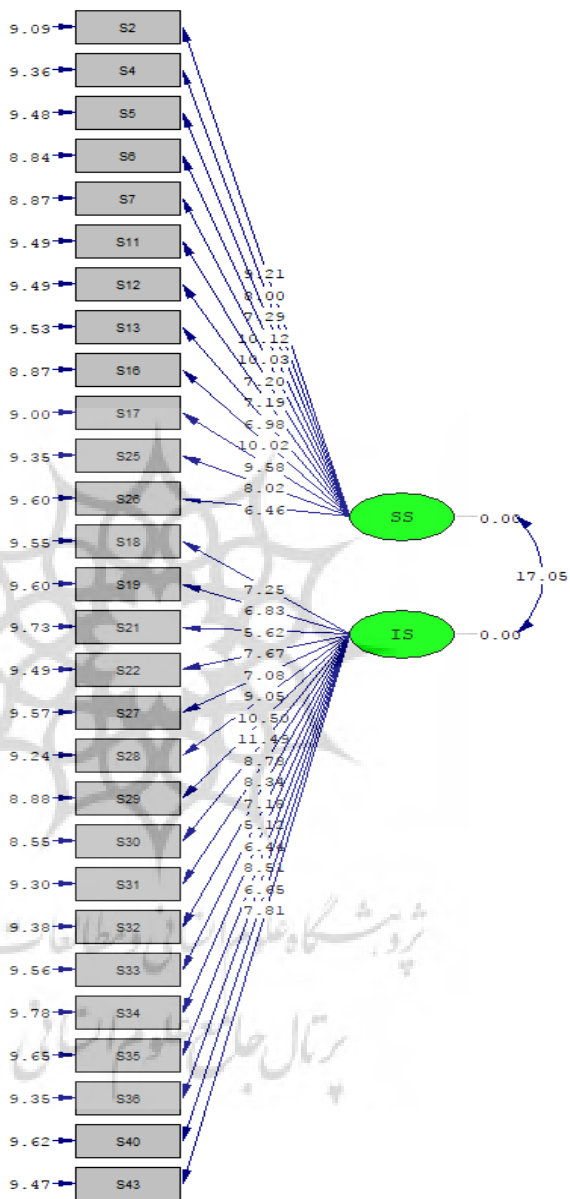
سوءمصرف مواد مخدر

انحراف استاندارد	سال‌های میانگین دانشگاه	اجتماعی - فردی - ورزشی	کل خانوادگی اجتماعی فردی	اجتماعی - فردی - ورزشی	ورزشی
۰/۷۷	۳/۲۸				اجتماعی - ورزشی
۰/۷۰	۳/۵۳			۰/۶۱۵**	فردی - ورزشی
۰/۶۶	۳/۴۱			۰/۸۸۹**	۰/۹۰۸** کل ورزشی
۰/۷۱	۳/۰۹			۰/۴۲۳**	۰/۳۶** ۰/۳۹۹** خانوادگی
۰/۶۶	۳/۴۸			۰/۵۹۹**	۰/۴۰۱** ۰/۴۰۷** اجتماعی
۰/۶۹	۳/۰۹			۰/۵۱۴**	۰/۵۵۶** ۰/۴۷۴** ۰/۴۰۸** فردی
۲/۷۲	۴/۸۹			۰/۱۱۶	۰/۳۱۵** ۰/۲۱۸** ۰/۰۷۰ ۰/۰۹۷ ۰/۰۳۲ سال‌های دانشگاه
۳/۸۱	۲۴/۲۵			۰/۸۴۱**	۰/۱۳۲ ۰/۳۴۷** ۰/۲۵۸** ۰/۱۴۳* ۰/۱۴۲* سن

* $P \leq 0.05$; ** $P \leq 0.01$

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل عامل تأییدی براساس تخمین پارامتر نشان داد که در هر دو عامل پرسش‌نامه موردنظر، گویه‌های مربوط رابطه معناداری داشتند؛ به‌گونه‌ای که دامنه رابطه‌ها بین ۰/۴۹ تا ۰/۹۲ بود. در شکل شماره دو، مقادیر نمره تی بین گویه‌ها و عوامل نشان داده شده‌اند. همان‌طور که در شکل شماره یک مشاهده می‌کنید، مقادیر نمرات تی بین ۴/۶۵ و ۱۰/۶۳ قرار دارند.

شاخص‌های اصلی برازش الگوی پرسش‌نامه حاضر به‌صورت $CFI = 0.93$ ، $IFI = 0.92$ ، $NNFI = 0.93$ ، $PNFI = 0.81$ و $RMSEA = 0.07$ به‌دست آمدند. براساس مقادیر به‌دست‌آمده در هر پنج شاخص برازش می‌توان گفت که هر پنج شاخص برازش قابل قبول هستند؛ در نتیجه، پرسش‌نامه مطالعه حاضر با دو عامل اجتماعی-ورزشی با ۱۲ گویه و فردی-ورزشی با ۱۶ گویه تأیید شد.

Chi-Square=728.54, df=349, P-value=0.00000, RMSEA=0.074

SS= Socio-Sportive, IS= Individual-Sportive

شکل ۱- مقادیر تی مربوط به گویه‌های پرسش‌نامه در تحلیل عامل تأییدی

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، عوامل ورزشی (اجتماعی- ورزشی و فردی- ورزشی) و غیرورزشی (خانوادگی، اجتماعی و فردی)، از دیدگاه دانشجویان در زمینه پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر بررسی شدند. نتایج نشان داد که عوامل اجتماعی، ورزشی و سپس، خانوادگی و فردی به ترتیب عوامل مهم از نظر دانشجویان محسوب می‌شوند. این موضوع با مدنظر قرار دادن سن جوانی، دوری از خانواده و بودن در جمع دوستان، به‌ویژه با توجه به اینکه داده‌های پژوهش حاضر از بین دانشجویان ساکن در خوابگاه جمع‌آوری شده بودند، بسیار اهمیت دارد.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج مطالعات فولادی (۱۳۹۵)، افراسیابی و مداحی (۱۳۹۵) و منصوریان و همکاران (۱۳۹۵) هم‌خوانی داشت. فولادی (۱۳۹۵) بیان کرد که مهم‌ترین علت اعتیاد در تبریز مربوط به عوامل اجتماعی است و عوامل دیگر در اولویت‌های بعدی قرار داشتند. افراسیابی و مداحی (۱۳۹۵) محدودیت امکانات ورزشی را از عوامل مهم برشمردند. در پژوهش منصوریان و همکاران (۱۳۹۵) معتادان سه عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی را از عوامل اصلی گرایش به موادمخدر دانستند. در زمینه تأثیر فعالیت بدنی بر اعتیاد، اراضی و دادوند (۱۳۹۵) بیان کردند که ورزش به ترشح بیشتر سروتونین و کاهش علائم افسردگی منجر می‌شود.

با این حال، نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مطالعه امیرپور (۱۳۷۶) هم‌خوانی نداشت. وی مهم‌ترین عامل در گرایش به اعتیاد را عامل خانواده بیان کرد؛ البته باید بیان کرد که پژوهش وی در بین نوجوانان انجام شده بود؛ اما پژوهش حاضر در بین جوانان دانشجوی ساکن در خوابگاه دانشجویی انجام شد که موقعیتی غیر از شرایط خانوادگی را در یک اجتماع دیگر به‌خوبی درک کرده‌اند. در این مورد، نتایج همبستگی بین تعداد سال‌های دانشگاه و میزان درک عوامل گرایش به موادمخدر نیز بیانگر این موضوع است؛ به‌طوری‌که نشان داده شد هرچه میزان حضور در دانشگاه افزایش می‌یابد، عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به موادمخدر از دیدگاه دانشجویان نیز پراهمیت‌تر می‌شوند.

همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که پرسش‌نامه ساخته شده از تحلیل عامل اکتشافی قابل‌قبولی برخوردار است؛ به‌طوری‌که عامل اجتماعی- ورزشی با ۱۲ گویه و عامل فردی- ورزشی با ۱۶ گویه، قابل‌شناسایی بودند. افزون‌براین، نتایج ضریب آلفای کرونباخ نشان‌دهنده همسانی درونی قابل‌قبولی در خرده‌مقیاس‌های پرسش‌نامه و کل پرسش‌نامه بود. همچنین، همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های پرسش‌نامه با کل پرسش‌نامه (جدول شماره ۳)، نشان‌دهنده روایی قابل‌قبول همسانی درونی بود. بین عوامل فردی- ورزشی در پیشگیری از اعتیاد و سن نیز رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد که می‌تواند ناشی از اطلاعات و درک بیشتر دانشجویان با سن بیشتر از شرایط دانشجویی و قابلیت ورزش در پیشگیری از اعتیاد در عوامل فردی باشد؛ با این حال، بین

عوامل اجتماعی-ورزشی و سن رابطه‌ای مشاهده نشد. همچنین، بین سن و عوامل اجتماعی، فردی و خانوادگی مؤثر در اعتیاد، رابطه مثبت و معناداری گزارش شد. در واقع، در پرسش‌نامه پژوهش حاضر، قابلیت ورزش در پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر، از نظر دانشجویان تأیید شد. دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد نیز این موضوع را به صورت توصیفی تأیید کرده است. آن دفتر از ورزش به عنوان منبع رشد و تکامل انسان یاد می‌کند و بیان می‌کند که مردم از دوران باستان ورزش می‌کرده‌اند. در طول زمان، بسیاری از انواع ورزش‌ها ایجاد شده‌اند که شامل ورزش‌های انفرادی، تیمی، ورزش‌های سازمان‌یافته غیررسمی، ورزش‌های سازمان‌یافته و حرفه‌ای هستند. انواع ورزش‌ها می‌توانند به روش‌های مختلف اثر مثبتی بر افراد و جوامع داشته باشند؛ برای مثال، ورزش می‌تواند فرصتی برای بازی و سرگرمی، رقابت، رهایی از خستگی با ایجاد زمان آزاد، بهبود جامعه‌پذیری به وسیله معرفی قوانینی که باید رعایت شوند، همکاری با دیگران برای رسیدن به هدف، به چالش کشیدن محدودیت‌های انسانی، اندازه‌گیری (سنجش) خود، ایجاد و غلبه بر خطر، کشف محدودیت‌های فردی، ایجاد موقعیت دوستی و تقویت روابط با دیگران، شناخت بهتر بدن خود، به دست آوردن درآمد، تجربه غرور، ابراز توانایی و استعدادهای فردی، تقویت صلح در سطوح محلی و بین‌المللی، حفظ فرم بدنی، به دست آوردن یا کاهش وزن بدن، به دست آوردن و حفظ سلامت روانی، یادگیری نحوه احترام به دیگران، به اشتراک گذاری اهداف مشترک با دیگران، توسعه وفاداری، تعهد و پشتکار، پیشبرد ارزش‌های فرهنگی، تمرین مهارت‌های زندگی مانند مدیریت خشم و کاهش استرس باشد (دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲).

پژوهشگران مطالعات متعددی در این زمینه انجام داده‌اند؛ با این حال، همه جوانب تأثیرگذاری ورزش به روشنی مشخص نشده‌اند. برشنايدر بیان کرد که ورزش در جوانان می‌تواند به بهبود عزت‌نفس، مقابله بهینه با استرس، بهبود عملکرد تحصیلی و روابط بهتر با خانواده منجر شود. همه این‌ها، تنها مواردی هستند که ورزش می‌تواند در رشد و تکامل جوانان کارساز باشد. در زمینه پیشگیری از مصرف موادمخدر، این عوامل به عنوان عوامل پیشگیرانه یا دارایی‌هایی هستند که می‌توانند به طور بالقوه از طریق ورزش توسعه داده شوند و می‌توانند به پیشگیری از دامنه‌ای از مشکلات شامل مصرف موادمخدر منجر شوند (دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲).

همان‌طور که مشاهده شد، عامل اجتماعی و به دنبال آن عامل ورزشی، از نظر دانشجویان از اولویت بالایی در پیشگیری از اعتیاد برخوردار بود. با توجه به اینکه داده‌های مطالعه حاضر از بین دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشجویی جمع‌آوری شده بودند، و با توجه به پیشینه پژوهش، قابلیت سازگاری افراد در محیط‌های خوابگاهی را باید در کانون توجه قرار داد. چنین سازگاری‌ای نیازمند

تطبیق یافتن با محیط جدید، غذاهای جدید، افراد و گروه‌های دوستی جدید، تغییر احتمالی ساعات خواب و بیداری، الگوهای نظافتی و حتی تفکر و در یک کلام، سبک زندگی جدید خواهد بود. چنین تفاوت و تغییر محیطی مسلماً باعث افزایش فشار اجتماعی خواهد شد که نحوه مواجهه افراد ساکن در خوابگاه با چنین فشاری بسیار دارای اهمیت خواهد بود (پروین، ۱۳۹۵). در این زمینه، ورزش می‌تواند قابلیت‌های خود را نشان دهد. پرسش‌نامه ساخته شده بر اساس پیشینه پژوهش، در خرده‌مقیاس‌های اجتماعی- ورزشی و فردی- ورزشی که بر اساس کتاب راهنمای ورزش برای پیشگیری از سوءمصرف مواد تهیه شده توسط دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد بود، به روش تحلیل عامل اکتشافی در دو عامل ورزشی تأیید شد. همچنین، میزان همبستگی بین خرده‌مقیاس‌ها و کل پرسش‌نامه نشان‌دهنده ثبات درونی مناسب و ضریب آلفای کرونباخ کافی برای هر خرده‌مقیاس بود و کل پرسش‌نامه نشان‌دهنده همسانی درونی مناسب پرسش‌نامه ساخته شده بود. به هر حال، با توجه به کمبود منابع در این زمینه و اینکه پرسش‌نامه ساخته شده اولین پرسش‌نامه در این زمینه است، انجام پژوهش‌های آینده با هدف بررسی روایی و پایایی پرسش‌نامه پیشگیری از سوءمصرف مواد از طریق ورزش، در گروه‌های مختلف جامعه نیاز است. در این زمینه، گروه‌های خاص مانند معتادان نیازمند بررسی هستند تا مشخص شود که از دیدگاه آنان، ورزش چه مزایایی در زمینه پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر می‌تواند داشته باشد. با توجه به اولویت ارائه شده توسط دانشجویان، به عوامل اجتماعی و ورزشی نیاز است تا عوامل مربوط به این خرده‌مقیاس‌ها به‌طور دقیق مورد توجه قرار گیرند. در این زمینه، دسترسی آسان به موادمخدر، بیکاری، برخی شغل‌ها که ممکن است فرد را به سمت مصرف موادمخدر سوق دهند و در نهایت، اختلاف طبقاتی موجود در جامعه، از دیدگاه دانشجویان بسیار اهمیت داشتند؛ بنابراین، ایجاد فرصت‌های اشتغال برای افراد و کنترل بیش از پیش دسترسی آسان به موادمخدر، باید مدنظر مسئولان محترم قرار گیرند. در این زمینه، ایجاد بسیاری از مشاغل برگرفته از مدارک دانشگاهی که هنوز جزو مشاغل تعریف شده در ایران محسوب نمی‌شوند، می‌تواند توسط سازمان‌های مربوط انجام شوند و بسیاری از مشکلات موجود در کشور را با ایجاد زمینه برای شغل‌های جدید مرتفع کند. همچنین، با توجه به اهمیت عامل ورزش از دیدگاه دانشجویان، در پژوهش حاضر می‌توان موارد زیر را مدنظر قرار داد:

- ایجاد محیط بازی، سرگرمی، شاداب و آزاد از طریق ورزش (ترشح هورمون‌های شادی آور در ورزش، اندورفین و غیره)، انجام ورزش‌های مختلف با حداقل تأکید بر بردو باخت و تأکید فراوان بر مشارکت ورزشی و لذت بردن از آن؛

- اجتماعی کردن، ایجاد دوستی و آموزش همکاری با دیگران از طریق پیروی و احترام به قوانین ورزشی از طریق انجام ورزش‌های همگانی که با قوانین اندک می‌توانند در این زمینه کارساز باشند (پیاده‌روی، کوهنوردی و غیره)؛
- تلاش در مقابل محدودیت‌های عملکرد انسانی، به‌چالش کشیدن قابلیت‌های خود، کشف محدودیت‌های فردی در ورزش، نشان دادن استعدادها و شایستگی‌های فردی و کسب اعتماد به نفس از طریق ورزش؛
- بهبود وضعیت جسمانی و بدنی فرد، تناسب اندام، حفظ یا کاهش وزن، حفظ یا کسب سلامت روانی مناسب، کاهش استرس و کنترل آن، کاهش خشم و پرخاشگری، کاهش اضطراب، کاهش انزوا و گوشه‌گیری، انجام ورزش‌هایی مانند یوگا برای تمرکز و تمدد اعصاب، انجام ورزش ایروبیک برای ایجاد ریتم و هماهنگی بین ذهن و جسم و ارائه آموزش‌های ورزشی به افراد در سنین مختلف برای مشارکت حداکثر در ورزش‌ها؛
- کسب درآمد، تجربه غرور و کسب احترام (از طریق ورزش)؛
- افزایش وفاداری، تعهد و پشتکار و پیشبرد ارزش‌های فرهنگی از طریق ورزش (انجام ورزش‌های استقامتی مانند دویدن‌ها، شنا و دوچرخه‌سواری که نیازمند پشتکار و مداومت در انجام کار و احترام به دیگران در ورزش هستند) (دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲).

منابع

1. Afrasiabi, H., & Maddahi, J. (2016). Identify and explain of the Leisure role in smoking among students. *Social Development and Welfare Planning*, 7(26), 179-216. (Persian)
2. Aghababaie, H., & Rezaei Zadfar, B. (2014). The criminalization of drug addiction in the light of the principle of legal paternalism. *Criminal law studies and criminology*, 1(1), 1-21. (Persian).
3. Ahadi, R., & Mohammadi, S. (2017). Factors affecting in addiction and drug abuse through proactive approach with an emphasis community-based approach. *Social health & addiction*, 3(12), 103-149. (Persian).
4. Ahmadi, S., Kargarfard, M., & Alaei, M. (2016). The effect of aerobic exercise on tendency to consumption of morphine in male rat. *Journal of Isfahan Medical School*, 34(394), 927- 932. (Persian).
5. Akbari Zardkhaneh, S., & Zandi, S. (2016). Predicting university students' addiction admission based on their self-efficacy and social support feelings. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 17(2), 36-44. (Persian).

- Amirpour, M. (1997). Investigation of the causes of youth addiction tendency in Khorasan province. (Unpublished master s thesis). Islamic Azad University Torbat-e Jam branch, Torbat-e Jam (Persian).
6. Aram, S., Ghofrani, M., & Salehikia, A. (2015). Effect of combination of a ten-week aerobic exercise and vitamin E supplement on blood pressure, heart rate and VO2max of addicted women. *Feyz*, 20(1), 16-24. (Persian).
 7. Arazi, H., & Dadvand S. S. (2017). The effect of eight week aerobic training on plasma levels of serotonin and depression in addicted men to methamphetamine during rehabilitation. *Alborz University Medical Journal*, 6(1), 66-74. (Persian).
 8. Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 76(8), 397-401.
 9. Beutler, I. (2008). Sport serving development and peace: Achieving the goals of the United Nations through sport. *Sport in Society*, 11(4), 359-369.
 10. Bohrani, Sh., & Soroush, M. (2016). The role of parents conflicts in addicting children in Shiraz. *Woman Police*, 24, 94-113. (Persian).
 11. Borusiak, L. (2010). Soccer as a catalyst of patriotism. *Russian Social Science Review*, 51(1), 72-96.
 12. Botvin, G. L. (1994). Smoking prevention among New York Hispanic youth: Results of a four-year evaluation study. *Preventive Medicine*, 11, 290-301.
 13. Coakley, J. (2011). Youth sports: What counts as "positive development"? *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3), 306-324.
 14. Dehghani, M., & Jazayeri, A. (2005). Descriptive and analytical evaluation of substance abuse prevention approaches. *Social Welfare*, 4(15), 13-42. (Persian).
 15. Dehghani, Kh., Zare, A., Dehghani, H., Sedghi, H., & Pourmovahed, Z (2010). Prevalence and related factors of drug abuse among medical science shahid Sadoughi students. *Journal of Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences*, 18(3), 164-169. (Persian).
 16. Doosti, I., Ahmadi, H., & Mirfendereski, S. H. (2016). Family and social factors affecting the changing patterns of drug use among women (from traditional to industrial) and providing preventive strategies. *Crime Prevention Studies Quarterly*, 39, 67-100. (Persian).
 17. Ehteshami, A. (2015). Cigarettes consumption as a gate of drug abuse. *Social Health & Addiction*, 2(5), 87-102. (Persian).
 18. Feyzi, H., Vaisi Raygani, A., Abdi, A., Shakeri, J., & Mardokhi M. (2016). The predisposing factors for drug abuse in viewpoints of referrers to addiction treatment centers in Kermanshah. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*, 2(2), 47-56. (Persian).
 19. Fouladi, A. (2016). An investigation into the causes of addiction in Tabriz, East Azerbaijan Province. *Social Health and Addiction*, 3(10), 55-7. (Persian).
 20. Getzels, J. W. (1999). *Social psychology*. (Y. Karimi, translator). Tehran: Virayesh Publication. (Persian).
 21. Ghobadzadeh, S., Masudi, M., Mohammadkhani, S., & Hasani, J. (2016). A review of physiological and cognitive factors associated with drugs (based on two decades of research in Iran). *Social Health and Addiction*, 3(9), 111-129. (Persian).
 22. Ghorbani, E. (2015). An overview of the variables of women's tendency to drug abuse and its consequences. *Social health & addiction*, 2(7), 151-175. (Persian).

23. Ghorbanzadeh, B., Ghorbanian, B., Yavari, Y., Lotfi, M., Shamiry, M., Razmandi, F., Shalchi, B. (2017). Effect of physical activity on body mass index and some physical fitness factors in addicted women. *Journal of Health Promotion Management*, 6(4), 43-49. (Persian).
24. Hausenblas, H. A., & Fallon, E. A. (2006). Exercise and body image: A meta-analysis. *Psychology and Health*, 21(1), 33-47.
25. Houlihan, B. (Ed.). (2007). *Sport and society: A student introduction*. Los Angeles: Sage.
26. Jackson, S. A. (2000). Joy, fun, and flow state in sport. In Y. L. Hanin (Ed.), *Emotions in sport* (pp. 135-155). Champaign, IL, US: Human Kinetics.
27. Jazayeri, A. (2002). Global drug market in Iran and other countries. (2000-2001). *Social Welfare*, 2(5), 271-300. (Persian).
28. Karpov, V. Y., Eremin, M. V., Petrova, M. A., Alifirov, A. I., & Skorosov, K. K. (2015). Modern approaches to preventing drug addiction by means of physical activity and sports. *Biology and Medicine*, 7(5), 1-4.
29. Mansourian, M., Ebadi Fard Azar, F., Rastgari Mehr, B., Solhi, M., Dehdari, T., Taghdisi M. H., Shafeiyan, Z., Rezapour, A., Ghorbani, M., Ansari, H. (2016). Personal and environmental factors affecting drug abuse tendency in addicts: A qualitative study. *Payesh*, 15(3), 281-291. (Persian).
30. Mazloomi, S., Jalilian F., Mirzaei Alavijeh, M., & Zolghadr, R. (2016). Predicting factors about drug abuse among students: An application of theory of planned behavior. *Journal of Toloo-e-Behdasht*, 14(6), 286-298. (Persian).
31. McCarthy, P. J. (2011). Positive emotion in sport performance: Current status and future directions. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4(1), 50-69.
32. Mock, V., Pickett, M., Ropka, M. E., Lin, E. M., Stewart, K. J., Rhodes, V. A., & McCorkle, R. (2001). Fatigue and quality of life outcomes of exercise during cancer treatment. *Cancer Practice*, 9(3), 119-127.
33. Nouri, R. (2016). Assessing college students needs to preventive intervention for addiction. *Journal of Psychology*, 20, 189-205. (Persian).
34. Nucci, C., & Young-Shim, K. (2005). Improving socialization through sport: An analytic review of literature on aggression and sportsmanship. *Physical Educator*, 62(3), 123-129.
35. Parvin, S. (2016). The student's life challenges in private dormitories in Tehran (with an emphasis on social pathologies). *Iranian Journal of Social problems*, 7(2), 311-338.
36. Pazani, F., Borjali, A., Ahadi, H., & Kraskian Mujembari, A. (2017). Potential factors for being addicted in adolescents: Psychosocial factors and co-dependency. *Social Health and Addiction*, 3(11), 115-127. (Persian).
37. Pourafkari, N. (1997). *Encyclopedia of psychology, Psychiatric*. Tehran: Farhang Moaser Publication. (Persian).
38. Rafiey, H., & Alipour, F. (2015). Development and validation of a scale for measuring youth s attitudes to substance abuse in Iran. *Social Welfare*, 15(57), 95-107. (Persian).

39. Rahimi Movaghar, A., Sahimi Izadyan, E., & Younesyan, M. (2006). Review study of drug use status in country students. *Payesh*, 5(2), 83- 104. (Persian).
40. Salimi, H., Gohari, S., Kermanshahi, F., & Javdan, M. (2015). On the prediction of addiction potential based on family process and content model in high school students. *Journal of Research of Addiction*, 9(34), 53-66. (Persian).
41. Theokas, C., Danish, S., Hodge, K., Heke, I., & Forneris, T. (2008). Enhancing life skills through sport for children and youth. *Positive Youth Development Through Sport*, 6, 71-81.
42. United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention. (2002). *SPORT: using sport for drug abuse prevention*. New York: United Nations.
43. Wichstrom, T., & Wichstrom, L. (2009). Does sports participation during adolescence prevent later alcohol, tobacco and cannabis use? *Addiction*, 104(1), 138-149.
44. Zahedi Asl, M., & Pilevari, A. (2016). A meta-analysis of addiction and family studies. *Social Development & Welfare Planning*, 7(28), 2-40. (Persian).

استناد به مقاله

بشیری، مهدی، زمانی ثانی، سیدحجت، شالچی، بهزاد، فتحی رضایی، زهرا. (۱۳۹۷). ساخت و روایی سنجی پرسش نامه جایگاه ورزش در پیشگیری از سوء مصرف موادمخدر. پژوهش در ورزش تربیتی، ۶(۱۵): ۳۸-۳۱۷. شناسه دیجیتال: 10.22089/RES.2018.4817.1364

Bashiri, M., Zamani Sani, S. H., Shalchi, B., Fathirezaie, Z. (2019). Construction and Validation of Sport Status in Drug Abuse Prevention Questionnaire. *Research on Educational Sport*, 6(15): 317-38. (Persian). Doi: 10.22089/RES.2018.4817.1364

پیوست ۱- پرسش‌نامه عوامل گرایش به موادمخدر

به‌نظر شما، هرکدام از عوامل زیر چه مقدار در گرایش به موادمخدر تأثیر دارند؟

منبع	عوامل (خانوادگی در گرایش)
منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)، نوری (۱۳۹۵)، زاهدی‌اصل و پیلهوری (۱۳۹۶)	۱- کمبود عواطف و دلبستگی بین والدین و فرزندان
منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)، نوری (۱۳۹۵)، بحرانی و سروش (۱۳۹۵)	۲- دعوا و اختلافات خانوادگی
احتشامی (۱۳۹۴)، منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)	۳- مصرف سیگار توسط والدین
قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)	۴- مصرف موادمخدر توسط والدین
مظلومی و همکاران (۱۳۹۴)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، نوری (۱۳۹۵)، زاهدی‌اصل و پیلهوری (۱۳۹۶)	۵- طلاق والدین
قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، نوری (۱۳۹۵)	۶- وجود ناپدری یا نامادری در خانه
فولادی (۱۳۹۵)، زاهدی‌اصل و پیلهوری (۱۳۹۶)	۷- تعدد ازدواج والدین
قربانی (۱۳۹۴)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، بحرانی و سروش (۱۳۹۵)	۸- میزان تحصیلات پایین والدین
آقابابایی و رضائی زادفر (۱۳۹۳)	۹- حاکمیت یکی از والدین در خانه (پدرسالاری یا مادرسالاری)
قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)	۱۰- تبعیض بین فرزندان
قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)	۱۱- محدودکردن بیش از اندازه فرزندان
منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)	۱۲- آزادی بیش از اندازه فرزندان
قربانی (۱۳۹۴)، فولادی (۱۳۹۵)	۱۳- میزان درآمد بسیار پایین خانواده
فولادی (۱۳۹۵)	۱۴- میزان درآمد بسیار بالای خانواده
فیضی، ویسی رایگانی، عبدی، شاکری و مردوخی (۱۳۹۴)، منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)	۱۵- دوستان ناباب و هنجارشکن
منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)	۱۶- دسترسی آسان به موادمخدر
فولادی (۱۳۹۵)	۱۷- قیمت پایین موادمخدر
فولادی (۱۳۹۵)، بحرانی و سروش (۱۳۹۵)	۱۸- اختلافات طبقاتی فاحش در جامعه
منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)	۱۹- بیکاری
قربانی (۱۳۹۴)، منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)	۲۰- نوع شغل فرد (برخی از مشاغل فرد را به مصرف مواد ترغیب می‌کنند)
دوستی، احمدی و میرفندرسکی (۱۳۹۵)	۲۱- گذر جامعه از سنتی به مدرنیسم و مصرف انواع روان‌گردان‌ها، الکل و غیره

۲۲- رسیدن به سن نوجوانی	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۳- افسردگی	اراضی و دادوند (۱۳۹۵)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۴- بی‌حوصلگی و انزوای شخصیتی	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۵- سازگاری نداشتن فرد با جامعه (ضداجتماعی بودن)	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۶- حرف‌شنوی نداشتن فرزندان از والدین و احترام‌نگذاشتن به والدین	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۷- وضعیت ضعیف تحصیلی فرد	سلیمی، گوهری، کرمانشاهی و جاودان (۱۳۹۴)، فولادی (۱۳۹۵)
۲۸- خشونت و پرخاشگری فرد	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲۹- اختلالات روانی (وضعیت روانی نامطوب فرد همراه با توهم، هزیان و غیره)	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۳۰- مشکلات شخصی و ناکامی‌های فردی	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۳۱- کنجکاو بودن فرد	فیضی و همکاران (۱۳۹۴)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، پازانی، برجعلی، احدی و کراسکیان موجهاری (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)
۳۲- تنوع‌طلبی و دوری از روزمرگی	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، فولادی (۱۳۹۵)
۳۳- رهایی از دردهای جسمانی	قربانی (۱۳۹۴)، رفیعی و علی‌پور (۱۳۹۱)، سلیمی و همکاران (۱۳۹۴)، فولادی (۱۳۹۵)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)

به‌نظر شما، هر کدام از عوامل زیر چه مقدار در پیشگیری از سوءمصرف مواد مخدر تأثیر دارند؟

عوامل (خانوادگی در گرایش)	منبع
۱- شیوه تربیتی مناسب والدین در نظام‌مندی رفتار کودک	قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)
۲- نظارت والدین بر اعمال فرزندان	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)
۳- صمیمیت در بین اعضای خانواده	سلیمی و همکاران (۱۳۹۴)، قبادزاده و همکاران (۱۳۹۵)، اکبری و زندی (۱۳۹۵)
۴- آموزش رفتارهای قاطع (نه گفتن)	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)
۵- افزایش دانش و اطلاعات افراد در مورد اثرهای مخرب مصرف مواد	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، احدی و محمدی (۱۳۹۵)
۶- آموزش مداوم در مدرسه و دانشگاه در جهت رشد شخصیت اجتماعی- فرهنگی	دهقانی و جزایری (۱۳۸۳)، احدی و محمدی (۱۳۹۵)
۷- تأثیر افراد مهم (معلم، مربی و غیره) در کاهش اثر مخرب دوستان ناباب	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)
۸- مبارزه و برخورد قضایی و انتظامی با معتادان	رفیعی و علی‌پور (۱۳۹۱)، احدی و محمدی (۱۳۹۵)

۹- آموزش از طریق رسانه‌های گروهی (رادیو، تلویزیون، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی)	منصوریان و همکاران (۱۳۹۵)، احدی و محمدی (۱۳۹۵)
۱۰- آموزش مهارت‌های زندگی و روش‌های پیشگیری از مصرف مواد	دهقانی و جزایری (۱۳۸۳)، احدی و محمدی (۱۳۹۵)
۱۱- اعتقادات مذهبی	سلیمی و همکاران (۱۳۹۴)
۱۲- افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس	اکبری و زندی (۱۳۹۵)
۱۳- اهمیت وضعیت ظاهری و جسمانی در فرد	سلیمی و همکاران (۱۳۹۴)

به نظر شما، هر کدام از عوامل زیر در زمینه ورزش و فعالیت بدنی چه مقدار در پیشگیری از

سوء مصرف مواد مخدر تأثیر دارند؟

عوامل	منبع
۱- ایجاد محیط بازی، سرگرمی و شادابی	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، جکسون (۲۰۰۰)
۲- اجتماعی کردن افراد از طریق پیروی از قوانین ورزشی (احترام به قوانین)	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، نوسی و یانگ شیم (۲۰۰۵)
۳- رها شدن از خستگی و کسالت با فراهم کردن محیطی آزاد	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، مک و همکاران (۲۰۰۱)
۴- آموزش همکاری با دیگران برای به دست آوردن اهداف (ورزشی)	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)
۵- تلاش در مقابل محدودیت‌های عملکرد	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۶- به چالش کشیدن قابلیت‌های خود در زمین ورزش برای کسب اعتماد به نفس	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۷- ایجاد و غلبه بر موقعیت‌های چالش برانگیز (در ورزش)	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۸- ایجاد دوستی و تقویت روابط با دیگران	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)
۹- بهبود وضعیت جسمانی و بدنی	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، هاسنبلاس و فالون (۲۰۰۶)
۱۰- کسب درآمد (از طریق ورزش)	دفتر مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)

1. Jackson
2. Nucci & Young-Shim
3. Mock, Pickett, Ropka, Lin, Stewart, Rhodes, & McCorkle
4. Hausenblas, & Fallon

دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)	۱۱- تجربه غرور و کسب احترام (از طریق ورزش)
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)	۱۲- نشان دادن استعدادها و شایستگی های فردی
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)	۱۳- تقویت صلح در سطوح ملی و بین المللی
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، هاسنبلاس و فالون (۲۰۰۶)	۱۴- تناسب اندام، حفظ یا کاهش وزن
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)	۱۵- حفظ یا کسب سلامت روانی مناسب
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، توکاس (۲۰۰۸)	۱۶- یادگرفتن احترام به دیگران (مربی، بازیکنان هم تیمی، بازیکنان دیگر و غیره)
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، توکاس (۲۰۰۸)	۱۷- تقسیم اهداف مشترک با دیگران (به اشتراک گذاشتن اهداف)
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، توکاس (۲۰۰۸)	۱۸- افزایش وفاداری، تعهد و پشتکار
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، توکاس (۲۰۰۸)	۱۹- پیشبرد ارزش های فرهنگی
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)	۲۰- تجربه پیشگام بودن، احساس رسیدن به حد نهایی محدودیت ها
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)	۲۱- افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)	۲۲- کاهش استرس و کنترل آن
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بتلر (۲۰۰۸)	۲۳- بهبود عملکرد تحصیلی
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، کوکلی (۲۰۱۱)	۲۴- بهبود روابط با خانواده (انجام فعالیت های ورزشی خانوادگی)
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، کوکلی (۲۰۱۱)	۲۵- مدیریت تعارض ها در ورزش (نحوه مقابله با شرایط نامساعد در ورزش، مانند دعوا)
بورو سیاک (۲۰۱۰)	۲۶- انجام بازی های بومی - محلی و افزایش عرق ملی
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، هولیهان (۲۰۰۷)	۲۷- انجام ورزش های همگانی (پیاده روی، کوهنوردی و غیره)
دستر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، ویچستروم و ویچستروم (۲۰۰۹)	۲۸- انجام ورزش های هوازی (دویدن، شنا، دوچرخه سواری و غیره)

1. Theokas
2. Bailey
3. Coakley
4. Houlihan

۲۹- اثرهای فیزیولوژیک مثبت (ترشح هورمون‌های شادی‌آور در ورزش، مانند اندروفین و غیره)	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، احمدی و همکاران (۲۰۱۶)، اراضی و دادوند (۱۳۹۵)
۳۰- انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش افسردگی	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)، اراضی و دادوند (۱۳۹۵)
۳۱- انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش خشم و پرخاشگری	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، نوسی و یانگ شیم (۲۰۰۵)
۳۲- انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش اضطراب	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)
۳۳- انجام ورزش و فعالیت بدنی برای کاهش انزوا و گوشه‌گیری	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۳۴- تخلیه انرژی و هیجان‌ات	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، مک‌کارتی (۲۰۱۱)
۳۵- ورزش‌هایی برای آرام‌سازی روح و روان، مانند یوگا	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، مک‌کارتی (۲۰۱۱)
۳۶- آموزش‌های ورزشی به افراد در سنین مختلف	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۳۷- ایجاد موقعیت خودابرازی	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)
۳۸- ایجاد محیطی برای برتری‌جویی	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۳۹- ایجاد حس همبستگی با دیگران در شادی‌ها و غم‌ها (بردها و باخت‌ها)	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)
۴۰- ایجاد حس موفقیت در ورزش	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)
۴۱- تنوع رشته‌های ورزشی و دوری از روزمرگی	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)
۴۲- ورزش برای کاهش دردهای جسمانی	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، هاسنبلاس و فالون (۲۰۰۶)
۴۳- ورزش برای بهبود وضعیت ظاهری و تناسب اندام	دفتر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد (۲۰۰۲)، بیلی (۲۰۰۶)

1. Wichstrom and Wichstrom
2. McCarthy

Construction and Validation of Sport Status in Drug Abuse Prevention Questionnaire

M. Bashiri¹, S. H. Zamani Sani², B. Shalchi³, Z. Fathirezaie⁴

1. Assistant Professor of Sport Management, Sport Science Group, Faculty of Education and Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University *
2. Assistant Professor of Motor Behavior, Motor Behavior group, Faculty of Physical Education and Sport Science, University of Tabriz
3. Assistant Professor of Psychology, Psychology Group, Faculty of Education and Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University
4. Assistant Professor of Motor Behavior, Motor Behavior group, Faculty of Physical Education and Sport Science, University of Tabriz

Received: 2017/11/02

Accepted: 2018/04/30

Abstract

The present study was done to construction and validation of sport status for drug abuse prevention questionnaire. To do this, 200 student aged 18-32 were assessed by research product questionnaire based on research literature and handbook of using sport for drug abuse prevention, United Nations office for drug control and crime prevention, published by United Nations organization. Data were analyzed by exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, Cronbach s alpha and Pearson correlation coefficient. Results showed that social, sportive, family and individual factors were preferred as addiction prevention factors from student viewpoint, respectively. Also, exploratory factor analysis supported factorial capacity of questionnaire items of sport status in drug abuse prevention in two factors including Socio-Sportive and Individual-Sportive. The results of indexes including CFI (0.93), NNFI (0.92) IFI (0.93), PNFI (0.81) and RMSEA (0.07) showed that in this questionnaire two factors of social sportive 12 items and individual sportive 16 items suitably confirmed. Internal consistency and internal stability of questionnaire were confirmed. Also, Sport for drug abuse prevention questionnaire had acceptable validity and reliability from student viewpoint. Constructed questionnaire could be used in the field of investigation of same group s point of view in about sport status in the prevention of addiction.

Keywords: Addiction, Sport, Drugs, Validity, Reliability

* Corresponding author

Email: mahdibas@gmail.com